

Meghasonlásunk története

Hornyik Miklós:
Meghasonlásunk története – Délvidéki könyv,
Timp Kiadó,
Topolya–Budapest, 2009.

Ha Szerb Antal helyesen állította, hogy a világirodalom legkiválóbb darabjai elférnének egyetlen könyvespolcon, akkor a délvidéki magyar irodalom maradandó művei mekkora tárolót igényelnének? Talán egy sámli is megtenné? Mégis már jó néhányan leszüretelték ennek az aszályos térségnek gyér szellemi termését. Bori Imre lendülete volt a legszembetűnőbb: ő maga több változatban is megírta az anyanemzetből kiszakított déli végek szellemi életrajzát. Bori mellett – az övével sok mindenben ellenkező szemléletű – Vajda Gábor tűnik ki rendszerező kiválóságával. A közelmúltban viszonylag fiatalon elhunyt Vajda az ellentábor ellenszenvét kiváltó, tömör, kis irodalomtörténetében s a Balkánra tuskolt nemzetrész eszmetörténetének befejezetlenül maradt, mégis alapos, két vaskos kötetében annak a vele egykorú Hornyik Miklósnak a rokona, követője, harcostársa, aki nem a meddő irodalomelméleti fogalmak s a politikai elfogultságtól sem mentes, ránk kényszerített szempontok felől közelített a régmúlt és kortársaink művészetéhez.

Hornyik Miklós összegző művet alkotott, hogy tisztábban lássuk kisebbségi múltunkat és jelenünket. A címből némi indulat szüremlik ki, sejtetvén, hogy nem hűvös és szenttelen leírások, okfejtések rejlenek a fedél alatt. A téma, sorsunk taglalása nem is tűri a higgadtan egykedvű előadásmódot. A kötet bizonyára elavultan magyarkodónak tűnhet a minduntalan „vajdaságozók” szemében. (Vajon egy művelt és önérzetes német hajlandó-e Kalinyingrádot mondani Königsberg helyett? Ha Elefántcsontpartot, Tűzföldet, Fokvárost merjük magyar névvel illetni, akkor tulajdon szülőföldünket is nevezzük anyanyelvünkön – még ha a véres idomítások szolgalelkűséget és új szótárt is kényszerítettek sokak számára. A vérontással járó adok-kapok már a török terjeszkedés lelegején elkezdődött; Hunyady Jánost se tekintette szövetségének minden szerb. Rákóczinak és Kossuthnak is meggyúlt a baja az északabbra menedéket kereső, később lázongó, önállóságra törekvő délszláv vendég-néppel. Végül francia segédlettel a szerbség ölébe pottyant Délvidék is, s immár az utódállam sanyargatott minden itt rekedt nemzetrészt és néptörédeket; románt, ruszint, szlovákot, németet, magyart és máso-

kat. 1922-ben börtönbe vetették a Magyar Párt megalakítását kezdeményezőket, s közülük többeket agyonverték.) „A *Meghasonlásunk története* egyszerre irodalomtörténet és vallomás” – írja utószavában Sturm László. A közel háromszáz oldalas mű első, kisebbik fele két nagy tanulmányt tartalmaz: mindkét munka a délvidéki magyar irodalom két világháború közötti időszakát mutatja be. A terjedelmesebb dolgozat *Az országföld őrzői* címmel az újvidéki Délbácska napilap küzdelmes útjáról ad számot. *A Hajlékteremtők* című kisebbik tanulmány az irodalomszervező Senteleky Kornél és Csuka Zoltán harmincas évekbeli tevékenységével foglalkozik. Az újság (a heti- és a napilap) és a híradó sem az örökkévalóságnak készül, szinte semmilyen esztétikai, művészeti értéket nem képvisel, de figyelmet szentelünk rá, mert *rólunk* szól. Ugyanezért kísérjük elnéző figyelemmel és iktatjuk be krónikáinkba, irodalomtörténeteinkbe a kevésbé sikerült műveket is. Míg a húszas, harmincas évek szépirodalmában errefelé nem született jelentős mű, addig az újságírást – különösen a Délbácska oldalain – kiváló szinten művelték. A második világháború utáni korról szólnak a *Leárnyékolt föld* fejezetei, amelyek vendégszövegeket is tartalmaznak. Hornyik antológiászerűen idéz azoknak a szerzőknek a műveiből, akiknek világlátása, valóságábrázolása, a nemzeti kultúra iránti ragaszkodása a maga teremtette eszmény és elvárás közelébe emelkedik. „A portrék árnyalt érvelését kiegészítik és igazolják a beemelt, kivétel nélkül felfedezésszámba menő, meghökkentően erős írások, és alátámasztják Hornyik kimondva-kimondatlanul nyilvánvaló hitét, miszerint ezek az alkotók jelentik a délvidéki magyar írás élcsapatát, nem pedig a Bányai János, Tolnai Ottó, Szerbhórváth György nevével fémjelzett, a »nemzeti önfeladás irodalmi eszményé formálása« terén érdemeket szerzett (sztár)irodalmárok.” (Sturm László) Hornyik műve esszé- vagy tárcaregényként is olvasható; magával ragad a szerző szellemes stílusa, amely becsületére válna egy jobb szépprózai elbeszélőnek is. Ilyennek kellene lennie az eszményi műbírálóknak! Óriási kincseshánya ez a könyv, amelyet – akár a Bibliát – kézikönyvként érdemes minduntalan lapoznia az anyaországból kiszakított nemzetrészek értelmiségének, szellemi képviselőinek; művészeknek és politikusoknak egyaránt. Csak fájjalhatjuk, hogy (egyelőre) nem tölti be az őt megillető értékrendalakító szerepét. Hornyik műve alapmű, iránytű, amely továbbgondolásra, mások irodalomtörténeti összegzéseinek újragondolására, kiigazítására ösztönöz.

Vicei Károly